

Ховпун О.С.

Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

Подгорець С.В.

Спеціалізована антикорупційна прокуратура

ЕЛЕКТРОННЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ

Електронне кримінальне провадження – це режим кримінальної процесуальної діяльності, заснований на композиційних алгоритмах автоматизованих кримінальних процесуальних процедур Єдиного реєстру досудових розслідувань та інтегрованих із ним електронних інформаційних систем.

У науковій статті досліджуються думки таких учених, як І. Бевзюк, О. Жученко, А. Каліна, І. Каланча, О. Колотило, Т. Павлова, Д. Патрелюк, А. Столітній, Г. Чигиріна, а також інших дослідників із питання впровадження електронного кримінального провадження в кримінально-процесуальну діяльність слідчих, дізнавачів, прокурорів, слідчих суддів, суддів та захисників.

Електронне кримінальне провадження має позитивні риси запровадження, як-от: 1) оптимізація процедури досудового розслідування; 2) удосконалення контролю та нагляду; 3) економія бюджетних коштів; 4) зменшення кількості співробітників; 5) усунення бюрократичних процедур; 6) довіра до правоохоронних органів; 7) спрощення кримінальної процесуальної діяльності; 8) усунення корупційних ризиків; 9) ефективні методи електронної комунікації; 10) автоматизація процесів.

У статті досліджується законопроект «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо запровадження інформаційно-телекомунікаційної системи досудового розслідування», який закріплює визначення інформаційно-телекомунікаційної системи досудового розслідування як системи, яка забезпечує створення, збирання, зберігання, пошук, оброблення і передання матеріалів та інформації (відомостей) у кримінальному провадженні.

Тенденція до впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у світі та розвиток сучасного електронного суспільства вимагають створення електронного кримінального провадження в Україні. Запропоновано модернізувати ЄРДР у систему е-провадження за допомогою таких дій: 1) запровадження електронної фіксації всіх процесуальних рішень та юридичних фактів; 2) рівнева взаємодія з усіма необхідними реєстрами та базами даних із фіксацією всіх дій уповноваженого користувача; 3) дистанційна взаємодія між суб'єктами кримінального переслідування та судом; 4) розробка спеціальної програми, яка передбачатиме алгоритм дій від початку кримінального провадження до моменту виконання вироку суду.

Ключові слова: інформаційні технології, інформаційно-телекомунікаційна система досудового розслідування, кримінальне провадження, електронні документи, кіберзлочинність.

Постановка проблеми. Інтернет-простір став своєрідним майданчиком для маніпулювання думкою населення та скоєння злочинів. Учасники кримінально-процесуальної діяльності під час використання інформаційних технологій зіштовхуються з труднощами у збиранні, вилученні, копіюванні, переміщенні, перевірці процесуальних документів, які містять електронну інформацію. Особи, які розслідують кримінальне провадження, мають володіти високим рівнем обізнаності у сфері використання інформаційних технологій, мати технічну можливість доказування.

Кримінальне провадження переходить в електронну форму, а тому з метою реалізації основних завдань необхідно створити максимально ефективну систему електронної співпраці, яка дозволить забезпечити швидке, якісне та всебічне розслідування кримінальних проваджень. Електронне кримінальне провадження пов'язане із застосуванням електронних інформаційних систем під час розслідування.

Мета статті – дослідити питання використання в кримінально-процесуальній діяльності електронних інформаційних систем. Слід сформулювати

увявлення про можливість за допомогою інформаційних технологій, активізувати процес розслідування кримінальних проваджень та зменшити завантаженість осіб, які розслідують кримінальні правопорушення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед науковців, які досліджували питання доказування на підставі електронних доказів, викоремлюють таких, як І. Бевзюк, О. Жученко, А. Каліна, І. Каланча, О. Колотило, Т. Павлова, Д. Патрелюк, А. Столітній, Г. Чигиріна та ін. Окремої уваги потребує більш детальне дослідження питань, пов'язаних з електронним кримінальним провадженням, застосуванням інформаційних систем у процесі розслідування.

Виклад основного матеріалу. Кримінальне провадження розпочинається з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань та формування з нього витягу; надсилання повідомлення прокурору про початок розслідування. Наразі паперових документів у кримінальному провадженні значно більше. Коли ситуація переважатиме в сторону електронного документообігу, паперові документи будуть визнані вторинними, а електронні – основними.

Дослідженню підлягає питання про те, чи можна замінити в кримінальному провадженні письмові документи на електронні. Такий формат може пришвидшити збір та фіксацію доказів, її передання; може налагодитись комунікація між учасниками справи, які мають на це належний доступ. Розвиток інформаційних технологій забезпечує розвиток рівня кіберзлочинності. Саме такий етап загострив необхідність забезпечення інформаційної безпеки.

А. Столітній визначає електронне кримінальне провадження як режим кримінальної процесуальної діяльності, заснований на композиційних алгоритмах автоматизованих кримінальних процесуальних процедур ЄРДР та інтегрованих із ним електронних інформаційних систем. Таке провадження реалізується суб'єктами в електронному форматі та фіксується в офіційному електронному процесуальному документі [1, с. 24].

На думку науковця, запровадження електронного кримінального провадження матиме такі позитивні наслідки, як: 1) оптимізація процедури досудового розслідування; 2) удосконалення механізму контролю та нагляду; 3) економія бюджетних коштів за рахунок скорочення витрат на витратні матеріали, пересилання, зменшення кількості працівників; 4) усунення бюрократичних процедур; 5) збільшення рівня довіри су-

спільства до правоохоронних органів, покращення становища України в рейтингу відповідних міжнародних реєстрах ефективності правоохоронних та судових систем [1, с. 33].

Розвиток електронного кримінального провадження потребує практичних кроків упровадження, через що ми отримаємо: суттєве спрощення кримінальної процесуальної діяльності; автоматизацію значної кількості процесуальних процедур; економію витратних процедур; запровадження ефективних методів електронної комунікації між учасниками процесу; усунення корупційних ризиків [2, с. 191].

Електронне кримінальне провадження має зменшити зловживання з боку правоохоронних органів у частині відмови надання матеріалів провадження для ознайомлення та навантаження на осіб, які проводять розслідування.

Д. Патрелюк вважає, що електронне кримінальне провадження, окрім зазначених переваг, сприятиме подоланню кримінального переслідування. Науковиця пропонує модернізувати ЄРДР у систему е-провадження за допомогою таких дій, як: 1) запровадження електронної фіксації всіх процесуальних рішень та юридичних фактів; 2) рівнева взаємодія з усіма необхідними реєстрами та базами даних із фіксацією всіх дій уповноваженого користувача; 3) дистанційна взаємодія між суб'єктами кримінального переслідування та судом; 4) розробка спеціальної програми, яка передбачатиме алгоритм дій від початку кримінального провадження до моменту виконання вироку суду [3, с. 174].

Т. Павлова наголошує на тому, що тенденція впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у світі та розвиток сучасного електронного суспільства вимагають створення електронного кримінального провадження в Україні. Щоб успішно диджиталізувати кримінальне провадження, необхідно детально та системно проаналізувати положення чинного законодавства, внести відповідні зміни, закріпити поняття, етапи та алгоритми роботи електронного кримінального провадження [4, с. 96]. Г. Чигиріна до всіх зазначених переваг електронного кримінального провадження додає не менш важливий – реалізацію завдань кримінального провадження в розумні строки [5, с. 75].

Електронне судочинство використовують у США, Канаді, Німеччині, Бельгії (проект Phenix), Саудівській Аравії, Грузії, Казахстані (е-кримінальна справа).

А. Столітній та А. Каліна пропонують перейняти досвід успішно реалізованої в Чеській

Республіці електронної взаємодії між органами досудового розслідування та іншими суб'єктами процесу. Слід виділити перспективні для України технологічні рішення, зокрема: 1) автоматичне повідомлення в ЄРДР прокурора про початок досудового розслідування; 2) автоматизацію електронної взаємодії між слідчим та прокурором у ЄРДР; 3) формування шаблонів електронних процесуальних документів у ЄРДР; 4) повна інтеграція паперового кримінального провадження в електронне на базі системи ЄРДР; 5) запровадження взаємодії органів досудового розслідування з іншими суб'єктами кримінального провадження за аналогією з data box; 6) створення спеціальної електронної системи, яка взаємодіятиме з державними реєстрами і базами даних, необхідними для кримінального провадження [6, с. 144].

Також корисним та цікавим для України буде досвід Молдови. І. Каланча пропонує до розгляду такі рекомендації, як ad-hoc-процедура, що передбачає призначення судового експерта в необхідній для проведення експертизи спеціалізації; допит неповнолітнього свідка в спеціальних приміщеннях, облаштованих камерами спостереження; можливість оприлюднення під час судового розгляду відеопоказань неповнолітнього свідка, щоб не залучати його повторно [7, с. 137].

У КПК Естонії передбачена значна кількість процедур в електронному форматі, зокрема: 1) електронна форма доказів (до доказів уналежнено відеозапис слідчої дії, судового засідання, оперативно-розшукового заходу та інші фото, відеозаписи, що містять необхідну інформацію); 2) електронна форма процесуальних рішень (передане телефоном повідомлення про злочин фіксується в письмовій формі або за допомогою звукозапису); 3) процесуальні дії (дистанційний допит) 4) негласні слідчі дії (проникнення в комп'ютерну систему); 5) судовий розгляд (проведення судової справи в електронно-цифровому форматі); 6) заходи забезпечення (клопотання, заяви, скарги передаються безпосередньо через систему електронних справ) [8, с. 214–215].

Позитивний досвід таких країн, як Естонія, Молдова, Чеська Республіка, під час запровадження та реалізації електронно-цифрової форми кримінальних справ дає можливість виокремити позитивні риси в такій модернізації кримінально-процесуальної діяльності. Серед таких положень заслуговує на увагу дистанційний допит, звукозапис, розгляд справи в електронно-цифровому форматі, шаблони електронних документів, взає-

модія з електронними реєстрами. Такі положення можна адаптувати під КПК України.

О. Жученко дійшов висновку, що вже існує низка передумов для переходу кримінального провадження в електронне. До них належать як пов'язані з прогресом інформаційно-комунікаційних технологій (система електронного документообігу, е-урядування), так і пов'язані з вимогами сьогодення (пришвидшення обміну інформацією, покращення стану додержання прав і свобод людини, необхідність у комплексному аналізі інформації та ухваленні рішень) [9, с. 121].

О. Колотило вважає, що запровадження електронного кримінального провадження потребує низки змін у законодавстві. Науковець пропонує доповнити гл. 5 КПК нормою, в якій визначити, що кримінальне провадження здійснюється в паперовій та/або електронній формі. Також необхідно внести зміни в ч. 3 ст. 99 КПК, яка передбачає, що сторона кримінального провадження, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, зобов'язані надати суду оригінал документа. Таким чином, навіть у разі запровадження електронного кримінального провадження потрібно надавати суду паперові оригінали документів. Окрім КПК, змін потребують й інші нормативно-правові акти [10].

Запровадження єдиної інтегрованої електронної системи органів кримінальної юстиції, поєднаної із загальнодержавними електронними реєстрами та базами даних, спрямовано на: 1) переведення в електронне інформаційне середовище заходів забезпечення кримінального провадження, слідчих (розшукових) дій; 2) накопичення, систематизацію, передання та дослідження доказів, а також ухвалення спеціалізованими суб'єктами досудового розслідування процесуальних рішень в електронному форматі; 3) забезпечення дотримання розумних строків [11, с. 19].

На офіційній інтернет-сторінці Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади опублікована інформація від імені Міністерства юстиції України щодо електронного провадження в кримінальному процесі. Позиція Міністра в цьому питанні пов'язана з необхідністю переведення кримінального провадження з паперової форми документообігу в електронну. Кримінальні провадження «на папері» породжують: зловживання між окремими судами та органами досудового розслідування щодо передання матеріалів справ; зловживання щодо надання / отримання матеріалів провадження для ознайомлення; витрату часу прокурорів, слідчих, працівників органів дізнання щодо

передання справ [12]. Керівництво Міністерства юстиції України наголошує на необхідності зменшення зловживань із боку судів та органів досудового розслідування, а переведення паперового провадження в електронне допоможе реалізувати основні завдання Міністерства юстиції України.

Проект закону «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо запровадження інформаційно-телекомунікаційної системи досудового розслідування» закріплює визначення інформаційно-телекомунікаційної системи досудового розслідування як систему, яка забезпечує створення, збирання, зберігання, пошук, оброблення і передання матеріалів та інформації (відомостей) в кримінальному провадженні.

Слід зазначити, що проект направлений на створення порядку функціонування інформаційно-телекомунікаційної системи досудового розслідування; використання такої системи слідчим, дізнавачем, прокурором, слідчим суддею, судом, захисником для реалізації повноважень [13].

Висновки. Електронне кримінальне провадження – це режим кримінальної процесуальної діяльності, заснований на композиційних алго-

ритмах автоматизованих кримінальних процесуальних процедур Єдиного реєстру досудових розслідувань та інтегрованих із ним електронних інформаційних систем.

Реалізація концепції електронного кримінального провадження має свої особливі риси запровадження, як-от: 1) оптимізація процедури досудового розслідування; 2) удосконалення контролю та нагляду; 3) економія бюджетних коштів; 4) зменшення кількості співробітників; 5) усунення бюрократичних процедур; 6) довіра до правоохоронних органів; 7) спрощення кримінальної процесуальної діяльності; 8) усунення корупційних ризиків; 9) ефективні методи електронної комунікації; 10) автоматизація процесів.

Електронне провадження має позитивний міжнародний досвід таких країн, як Естонія, Молдова, Чеська Республіка, США, Канада, Німеччина, Бельгія, Саудівська Аравія, Грузія, Казахстан. Дослідження міжнародного кримінально-процесуального законодавства є необхідним задля отримання позитивного досвіду електронного кримінального провадження.

Список літератури:

1. Столітній А. Концепція електронного кримінального провадження в Україні. *Вісник Національної прокуратури України*. 2018. № 4. С. 24–35.
2. Столітній А.В. Вдосконалення електронного сегменту кримінального провадження. *Науковий журнал «Право і суспільство»*. 2017. № 2. С. 187–191.
3. Патрелюк Д.А. Електронне кримінальне провадження як напрям подолання протидії кримінальному переслідуванню. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2018. № 15. С. 167–177.
4. Павлова Т.О. Диджиталізація як напрям трансформації кримінального провадження. *Науковий фаховий журнал «Правова держава»*. 2021. № 41. С. 96–102.
5. Чигрина Г.Л. Перспективи запровадження міжнародного досвіду електронного кримінального провадження в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. № 2. С. 72–76.
6. Столітній А. Електронне кримінальне провадження у Чеській республіці. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2017. № 3. С. 137–146.
7. Каланча І. Електронний сегмент у кримінальному процесуальному законі Молдови. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2020. С. 132–137.
8. Каланча І.Г. Електронний сегмент кримінального процесу Естонії. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 3. С. 212–216.
9. Жученко О.Д. До питання про передумови розроблення електронного кримінального провадження в Україні. *Науковий фаховий журнал «Правова держава»*. 2019. № 33. С. 116–122.
10. Колотило О. Правове регулювання електронного кримінального провадження. *Юридична газета. Онлайн*. 2020. URL: <http://surl.li/aqfka>.
11. Бевзюк І. Електронне кримінальне провадження як засіб комунікації прокурора. Матеріали круглого столу (25 липня 2019 року). Київ : Національна академія прокуратури України. 2019. 56 с.
12. Малюська Д. До Верховної Ради України подано законопроект щодо електронного провадження в кримінальному процесі URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/denis-malyuska-do-verhovnoyi-radi-podano-zakonoproekt-shchodo-elektronnogo-provadhennya-u-kriminalnomu-procesi> (Дата звернення: 06.01.2022)
13. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо запровадження інформаційно-телекомунікаційної системи досудового розслідування : проект Закону. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71407 (Дата звернення 10.01.2022)

Khovpun O.S., Podhorets S.V. ELECTRONIC CRIMINAL PROCEEDINGS

Electronic criminal proceedings are a regime of criminal procedural activity based on compositional algorithms of automated criminal procedural procedures of the Unified Register of Pre-trial Investigations and integrated electronic information systems.

The scientific article examines the opinions of scientists: I. Bevzyuk, O. Zhuchenko, A. Kalina, I. Kalancha, O. Kolotylo, T. Pavlova, D. Patrelyuk, A. Stolitniy, G. Chyhyryna and other researchers on the implementation of electronic criminal proceedings in the criminal procedure of investigators, investigators, prosecutors, investigating judges, judges and defenders.

Electronic criminal proceedings have positive features of implementation: 1) optimization of the pre-trial investigation procedure; 2) improving control and supervision; 3) saving budget funds; 4) reducing the number of employees; 5) elimination of bureaucratic procedures; 6) trust in law enforcement agencies; 7) simplification of criminal procedural activities; 8) elimination of corruption risks; 9) effective methods of electronic communication; 10) process automation.

The article examines the bill "On Amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine on the introduction of information and telecommunication system of pre-trial investigation", which establishes the definition of information and telecommunication system of pre-trial investigation as a system that provides creation, collection, storage, search, processing and transmission information (data) in criminal proceedings.

The trend of introduction of information and communication technologies in the world and the development of modern electronic society require the creation of electronic criminal proceedings in Ukraine. 1) introduction of electronic recording of all procedural decisions and legal facts; 2) level interaction with all necessary registers and databases with recording of all actions of the authorized user; 3) remote interaction between the subjects of criminal prosecution and the court; 4) development of a special program that will provide an algorithm of actions from the beginning of criminal proceedings until the execution of the court sentence.

Key words: *information technologies, information and telecommunication system of pre-trial investigation, criminal proceedings, electronic documents, cybercrime.*